

ΑΡΧΑΙΑ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ
ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΕΣ 2005
ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

Διδαγμένο Κείμενο

A. Γιατί μας διακρίνει, αλήθεια κι αυτό το ξεχωριστό ώστε εμείς οι ίδιοι και να έχουμε μεγάλη τόλμη και να υπολογίζουμε με ακρίβεια τις συνέπειες αυτών που πρόκειται να επιχειρήσουμε. Ενώ αντίθετα στους άλλους ανθρώπους η άγνοια φέρνει αλόγιστο θάρρος, ενώ η σκέψη δειλία. Και πολύ δυνατοί στην ψυχή δίκαια μπορούν να θεωρηθούν αυτοί που γνωρίζουν με απόλυτη σαφήνεια και τους κινδύνους του πολέμου και τις απολαύσεις της ειρήνης και όμως δεν προσπαθούν να αποφύγουν τους κινδύνους. Και ως προς την ευεργετική διάθεση (απέναντι στους άλλους) είμαστε αντίθετοι με τους πολλούς, γιατί αποκτάμε τους φίλους μας όχι με το να ευεργετούμαστε, αλλά με το να ευεργετούμε. Και είναι πιο σταθερός (φίλος) ο ευεργέτης, εφόσον επιδιώκει να παραμένει η ευγνωμοσύνη του ευεργετημένου με τη συμπάθεια που δείχνει σ' αυτόν. Ενώ ο ευεργετημένος είναι πιο απρόθυμος (φίλος), επειδή γνωρίζει ότι θα ανταποδώσει την ευεργεσία όχι για να του χρωστούν ευγνωμοσύνη αλλά για εξοφληση χρέους. Και μόνοι εμείς ωφελούμε κάποιον άφοβα όχι τόσο απο υπολογισμό του συμφέροντος μας όσο από φιλελεύθερο φρόνημα.

B1. Μπορεί κανείς να διαπιστώσει στην αρχαιότητα μια τάση υπερτίμησης της δράσης σε σχέση με το «λόγο».

Ο Περικλής όμως προσπαθεί να αποδείξει ότι στους Αθηναίους υπάρχει μια ισόρροπη σχέση μεταξύ λόγων – έργων και αυτό φαίνεται στα ακόλουθα χωρία:

«φιλοσοφούμεν άνευ μαλακίας»: Η ενασχόληση με τη φιλοσοφία, με τα γράμματα και τις επιστήμες πλουτίζει το πνεύμα του ανθρώπου με γνώσεις, αλλά παράλληλα τον εθίζει στον προβληματισμό, τον βοηθάει να διαμορφώσει ηθικές αρχές και να εκλεπτύνει την ψυχή του. Όλα αυτά όμως αποτελούν αρνητικά στοιχεία για έναν άνθρωπο της δράσης, για έναν πολεμιστή και γι' αυτό για παράδειγμα οι Σπαρτιάτες θεωρούσαν ότι η ενασχόληση με πνευματικά ζητήματα εκθηλώνει τον άνθρωπο και τον κάνει αδρανή. Ο Περικλής ωστόσο συμβιβάζει τις δύο αυτές ιδιότητες τονίζοντας ότι οι συμπολίτες του ασχολούνται και με την καλλιέργεια του πνεύματος αλλά είναι και γενναίοι την ώρα της μάχης.

«ένι τε τοῖς αὐτοῖς ... μὴ ένδεῶς γνῶναι»: Ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά του Αθηναίου πολίτη είναι η ικανότητα του να φροντίζει για τις ιδιωτικές του υποθέσεις (οικογενειακές – επαγγελματικές) και συγχρόνως για τις δημόσιες, δηλαδή να γνωρίζει επαρκώς τα ζητήματα που αφορούν την πόλη και να συμμετέχει ο ίδιος ενεργά στο πολιτικό γίγνεσθαι. Στο σημείο αυτό οι Αθηναίοι έρχονται σε αντίθεση με τους Σπαρτιάτες, των οποίων ο μονοδιάστατος τρόπος ζωής περιοριζόταν στη στρατιωτική δράση.

«καὶ οἱ αὐτοὶ ἦτοι κρίνομεν ... ἔργω ἔλθειν»: Στο χωρίο αυτό ο Περικλής αναφέρεται στη διαφωτιστική αξία του λόγου και κυρίως στη δημοκρατική διαδικασία του πολιτικού διαλόγου, που διεξάγεται πριν από τη λήψη των

πολιτικών αποφάσεων από τα συλλογικά όργανα της αθηναϊκής δημοκρατίας. Οι Αθηναίοι πολίτες είτε παίρνουν αποφάσεις ακούγοντας και κρίνοντας τις προτάσεις που υποβάλλουν οι πολιτικοί είτε σκέφτονται σωστά για τις δημόσιες υποθέσεις και διατυπώνουν οι ίδιοι προτάσεις. Όπως άλλωστε δηλώνουν τα ρήματα «κρίνομεν» και «ενθυμούμεθα» το μέσο που χρησιμοποιεί ο Αθηναίος είναι ο λόγος. Καμιά φορά όμως γινόταν κατάχρηση του λόγου, γεγονός που οδηγούσε τους Σπαρτιάτες να τους κατηγορούν για πολυλογία.

Ωστόσο, ο ενημερωτικός λόγος είναι δύναμη δράσης, γιατί φωτίζει ολόπλευρα τα γεγονότα, κατατοπίζει τους πολίτες, οπότε η δράση τους έχει ευτυχή αποτελέσματα, καθώς απορρέει από ρεαλιστική πολιτική

Αντίθετα στη Σπάρτη τα λόγια και τα έργα θεωρούνταν ασυμβίβαστα, γι' αυτό και ήταν ολιγόλογοι και στον ιδιωτικό και στο δημόσιο βίο τους, αφού θεωρούσαν το λόγο αιτία φθοράς και του ήθους των ανθρώπων και των θεσμών. Άλλωστε είναι χαρακτηριστικό ως προς αυτό το ρητό «τό λακωνίζειν ἐστὶ φιλοσοφεῖν»

B.2

Διαφερόντως γάρ δή και τότε ... μή άποτρεπόμενοι έκ κινδύνων:

Στο σημείο αυτό ο Περικλής υποστηρίζει ότι οι Αθηναίοι, παρόλο που μελετούν πάντα τις ενέργειες τους και γνωρίζουν τις ενδεχόμενες δυσκολίες και τους κινδύνους που συνεπάγονται αυτές, δε δειλιάζουν ούτε φοβούνται, αντιθέτως προβάλλουν γενναίο και τολμηρό φρόνημα. Αυτό δεν ισχύει στους άλλους ανθρώπους: η γνώση του κινδύνου, ιδίως σε περίοδο πολέμου, οδηγεί ή σε χαλάρωση της επαγρύπνησης, σε περίπτωση υποτίμησης του αντιπάλου, ή σε δισταγμό σε περίπτωση υπερτίμησης του. Επίσης οι άλλοι, επειδή δε διαφωτίζονται και συνεπώς δε σκέφτονται πριν προβούν σε κάποια πολεμική ενέργεια, δείχνουν – λόγω άγνοιας του τι θα αντιμετωπίσουν – θράσος, παράλογη τόλμη (αποκοτιά). Αν όμως σκεφτούν και αναλύσουν λογικά όσα πρόκειται να επιχειρήσουν, συχνά κυριεύονται από δισταγμό και φόβο. Η ιστορία της Σπάρτης επαληθεύει την άποψη αυτή, αφού είναι γνωστό ότι οι Σπαρτιάτες ήταν διστακτικοί στο να αναλάβουν μια εκστρατεία μακριά από την πόλη τους ή στο να εμπλακούν σε κάποιο πόλεμο. Μόνο οι Αθηναίοι μπορούν και συνδυάζουν αρμονικά τη σκέψη με την τόλμη, το λογισμό με την ανδρεία. Ο ηρωισμός τους βρίσκεται ανάμεσα στις δύο αυτές ακραίες καταστάσεις και παρουσιάζεται ως μεσότητα. Καταλήγοντας ο Περικλής δίνει τον ορισμό της πραγματικής ανδρείας: **κράτιστοι δ' άν τήν ψυχήν ... έκ τών κινδύνων**. Οι Αθηναίοι ενσαρκώνουν το πρότυπο του πραγματικά ανδρείου, γιατί από πριν ξέρουν με σαφήνεια τα δεινά που τους περιμένουν σε ένα έργο και δεν αποτραβιούνται από αυτό προτιμώντας τα «ηδέα», τα αγαθά της ειρήνης. Ο ηρωισμός τους δεν εκφυλίζεται σε πολεμική μανία, αλλά είναι αποτέλεσμα λόγου, της έλλογης δηλ. αξιολόγησης των καταστάσεων.

Στον παραπάνω ισχυρισμό του Περικλή διαπιστώνουμε ότι ο ρήτορας με έντεχνο τρόπο παρουσιάζει τους Αθηναίους να έχουν μόνο γνώση των κινδύνων και κυρίως τόλμη και ανδρεία – ποτέ άγνοια αλλά ούτε δειλία ή θράσος· ενώ από τους άλλους, είτε γνωρίζουν είτε αγνοούν τους κινδύνους, αποκλείεται η πραγματική τόλμη. Έτσι η αρετή της ανδρείας αποδίδεται μόνο στους Αθηναίους. Αυτό όμως είναι άτοπο, γιατί δεν μπορεί όλοι οι άλλοι να βρίσκονται στα άκρα – είτε στη δειλία είτε στην αποκοτιά – και μόνο οι Αθηναίοι να κρατούν το «μέσον» ανάμεσα στην αποκοτιά και στο δισταγμό, την αρετή της τόλμης και της ανδρείας.

B3. βλ. Σχολ. Βιβλίο σελ. 14: «παραλείποντας τις λετομέρειες .....στο μεγαλείο»

B4. διαφεύγειν → διαφυγή, φυγόπονος
μετέχοντα → μετοχή, σχέση
διαφερόντως → διαφορά, φορείο
χάριν → χάρισμα, χαριστικός
ευνοίας → παράνοια, διανόηση

Αδίδακτο Κείμενο

Γ1. Αυτό λοιπόν έχει η πόλη σας ως το πιο μεγάλο αγαθό, ότι δηλαδή έχει γίνει παράδειγμα καλών έργων (πράξεων) για τους Έλληνες. Διότι όσο (η πόλη) είναι η πιο αρχαία απ' όλες (τις πολεις) στην ηλικία, τόσο οι πρόγονοι μας διαφέρουν στην αρετή από τους άλλους ανθρώπους. Διότι στη διάρκεια της βασιλείας του Κόδρου, επειδή υπήρχε στους Πελοποννησίους μειωμένη παραγωγή (αγαθών) σ' όλη την χώρα τους, αποφασίστηκε να κάνουν εκστρατεία ενάντια στην πόλη μας, και αφού εκδίωξαν τους προγόνους μας (αποφασίστηκε) να διανείμουν τη χώρα. Και πρώτα-πρώτα αφού έστειλαν (αντιπροσώπους) στους Δελφούς, ρωτούσαν το θεό αν θα καταλάβουν την Αθήνα· και όταν ο θεός τους απάντησε (με χρησμό) ότι θα κυριέψουν την πόλη, εάν δε σκοτώσουν το βασιλιά των Αθηναίων (Κόδρο), έκαναν εκστρατεία εναντίον της Αθήνας.

Γ2α. διοίσει
ἀποστελοῦσι(ν)
ἐπερωτῶ/ἐπερωτῶη
εἴληφας
ἄνελε

Γ2β. οὔτοι
μείζοσι(ν)
παντί
γενόμεναι
ᾧ βασιλεῦ

Γ3α.

- επιθετικός προσδιορισμός στο ἔργων
- κατηγορούμενο στο πόλις
- δοτική της αναφοράς στο (ρ) διενηνόχασιν
- εμπρόθετος προσδιορισμός της εχθρικής κατεύθυνσης
- επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου
- κατηγορηματικός προσδιορισμός σε θέση αντικειμένου στη μτχ ἀνελόντος

- Γ3β.** Ο Υποθετικός λόγος του κειμένου είναι:
Υπόθεση εάν μή τόν βασιλέα τόν Αθηναίων (Κόδρον) ἀποκτείνωσιν
Απόδοση: ὅτι τήν πόλιν αἰρήσουσιν
Εἶναι πλάγιος υποθετικός λόγος, με απόδοση ειδική πρόταση και φανερώνει το προσδοκώμενο.
Μετατροπή σε αόριστη επανάληψη παρόν-μέλλον:
Υπόθεση: εάν μή τόν βασιλέα τόν Αθηναίων (Κόδρον) ἀποκτείνωσιν
Απόδοση: ὅτι τήν πόλιν αἰροῦσι(ν)

